

УДК 330.341.1:620.92
© 2014

*О.В. Климчук,
кандидат сільсько-
господарських наук
Вінницький національний
аграрний університет*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИРОБНИЦТВІ БІОПАЛИВА

Мета. Проаналізувати вплив інновацій на динаміку біопаливного виробництва.
Методи. Використано абстрактно-логічні методи: аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію, порівняння, узагальнення.
Результати. Висвітлено тенденції функціонування та подальший вплив інноваційних процесів на розвиток економіки в умовах системної кризи. Наголошено на особливостях впровадження інновацій у виробництві біопалива в Україні для розв'язання енергетичних та економічних проблем.
Висновки. Функціонування промислового виробництва біопалива може стати каталізатором піднесення економіки не тільки окремих регіонів, а й держави загалом, що закладе підвалини для формування ринкової конкуренції в енергетичній сфері.

Ключові слова: економіка, енергетика, біопаливо, інновація, державне регулювання, ринок, конкурентоспроможність.

Проведені аналітичні дослідження світового розвитку економіки свідчать, що вихід із системної кризи здебільшого слід пов'язувати з новою хвилею інновацій, які зумовлять стимулювання наступного періоду економічного піднесення на довготривалу перспективу. Наразі інновації зумовлюють такі процеси [2]: бурхливий розвиток науки, що сприяє розробці нових технологій; виникнення нових концепцій організаційного розвитку; децентралізація моделі розвитку людського суспільства; індустріалізація країн, що розвиваються; розвиток сфери послуг; зникнення або кардинальна реструктуризація традиційних галузей народного господарства; перетворення сільського господарства на науко- та капіталомістку галузь; глобальні зміни клімату та необхідність захисту навколишнього природного середовища.

На початку XXI ст. прогнози вичерпання світових запасів природних енергоносіїв підштов-

хнули постіндустріальні країни до зміни пріоритетів економічного розвитку з обмеження використання невідновлюваних природних енергоресурсів на інтенсифікацію їх використання за рахунок зниження енергомісткості випуску готової продукції та альтернативних відновлюваних джерел енергопостачання. Дотримання цього принципу забезпечується інноваційним типом розвитку, який допускає якісний прорив у підвищенні ефективності ресурсокористування, зростанні продуктивності й технологічній оснащеності економіки загалом. Вирішенню цих завдань сприяє експансія фінансового сектору економіки та сектору високотехнологічних (зокрема інформаційних) послуг [8].

Наразі у світовому масштабі досить динамічно відбувається процес становлення біоенергетики. Розвиток виробництва біологічного палива як економічно обґрунтована альтернатива вуглеводням, що здатна частково посісти

їхнє місце і тим самим сприяти диверсифікації національного кошика енергоресурсів, закономірно потребує формування інфраструктури ринку біопалива. Для стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності у сфері розвитку біопалива слід забезпечити розвиток інноваційної інфраструктури, тобто створення інноваційно-інвестиційних інституцій [4].

У 2005 р. урядом США було ухвалено Акт енергетичної політики, щоб стимулювати розвиток ринку біопалива. Цей акт базується на Стандарті відновлюваних джерел енергії, в якому передбачено гарантії за кредитами, зниження оподаткування за використання біопалива та ефективного стимулювання його виробництва, науково-дослідні та проектно-конструкторські розробки в галузі біоенергетики, демонстраційні проекти заводів з переробки біосировини, виробництво біоетанолу в об'ємі 28 млрд л до 2012 р., стимулювання впровадження та поширення етанолу марки E85 [9].

Також на основі проведеного аналізу основних положень і статей Директиви ЄС 2009/28/ЄС (ухваленої у 2009 р.) щодо стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел було встановлено, що політика Європейського Союзу стосовно поширення і використання біологічних видів палива базується на стабільному розвитку і містить такі основні чинники: безпечне постачання сировинних ресурсів як у межах держав ЄС, так і на території країн третього світу; зменшення викидів парникових газів, які вимірюються за методикою, що передбачає врахування зміни використання земель; соціальна стабільність; розвиток сільських територій тощо [10].

За таких умов великої актуальності набуває вивчення особливостей впровадження інновацій у біопаливне виробництво.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідження розвитку інноваційних процесів у різних галузях економіки здійснюють Ю. Бажал, В. Геєць, М. Денисенко, М. Йохна, Л. Федулова, Ю. Яковець та ін. Тему запровадження інновацій у біопаливне виробництво досліджує Г. Калетнік.

Мета досліджень — вивчення та аналіз прогресивної ролі інновацій в динаміці біопаливного виробництва з метою визначення їх впливу на подальше впровадження новітніх розробок.

Матеріали і методи досліджень. Використано абстрактно-логічні методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння,

узагальнення, а також системний підхід до особливостей виробництва біопалива.

Результати досліджень. Світовий процес глобалізації економіки, зростання взаємозалежності між країнами та надання пріоритетності інноваційному розвитку стали основою загального прогресу. В результаті проведеного структурного аналізу формування конкурентоспроможності в економічно та промислово розвинених країнах світу виявлено зростання новітніх факторів, що характеризуються новизною та високоякісними показниками виробленої продукції, наукоємністю та високою технологічністю. Для досягнення наведених параметрів продукції неодмінною є підтримка розвитку інноваційних процесів у виробництві. При цьому до основних факторів інтенсивного впливу на впровадження інновацій слід зарахувати такі: державну політику та регулювання, ступінь розвитку бізнесових структур різних форм власності, ефективність використання новітніх технологій, специфічність інноваційної культури і клімату для конкретної країни та ін.

Під інноваційним розвитком слід розуміти процес господарювання, що ґрунтується на невпинному пошуку та використанні нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і пов'язаний з модифікацією наявних та формуванням нових ринків збуту [3]. Також це поняття розглядають як зростання економічних показників, забезпечених в результаті реалізації інноваційних проектів і впровадження нововведень [7].

Домінуючими факторами інноваційного розвитку виступають ринкова економіка та вільна торгівля, завдяки яким здійснюється стимулювання відкриття нових напрямів одержання доданої вартості та подальшого економічного зростання. Дієвість впроваджуваних інновацій виявлятиметься лише в тому разі, якщо будуть забезпечені сприятливі економічні умови та функціонуватиме здорова конкуренція.

Інтенсивний розвиток інноваційних процесів має відбуватися в тісному взаємозв'язку з функціонуванням фінансово-інвестиційного комплексу, який здійснює ефективне використання різних джерел фінансування інновацій та залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Можливість системного впровадження інновацій не лише відіграє вирішальну роль в ефективному функціонуванні окремих галузей, а й здійснює загальний позитивний ефект для всієї

економіки країни. Інновації виступатимуть найпотужнішим рушієм економічного зростання в умовах ринкової економіки лише в тому разі, якщо забезпечуватимуться сприятливі умови в системі державного стимулювання.

Рушійна сила економічного зростання полягає у використанні та постійному вдосконаленні й оновленні передових технологій, а стабільність економічної динаміки має забезпечуватися завдяки науково обґрунтованому та компетентному управлінню інноваційними процесами [5]. Як наслідок — процес економічного зростання залежатиме не лише від створення нових знань і вмінь у вигляді інновацій, а й від ступеня їх поширення та масовості застосування. Принципова сутність інновації полягає в раціональному об'єднанні чогось застарілого із чимось новим, що стосується основних складових технології та бізнес-моделі. Розроблені фундаментальні інновації мають ефективність лише тоді, коли вони здатні поширюватися з однієї галузі економіки на іншу.

В Україні спостерігається необґрунтований процес прискореної ліквідації державного сектору економіки з непродуманою заміною його нерозвиненою приватною формою власності, що зумовлює значні ускладнення у формуванні розвитку інноваційної діяльності. До того ж відзначається різке погіршення сприйняття інвесторами українського ринку, що пов'язано з цілим рядом як внутрішніх (нестабільні показники розвитку економіки, тотальна корупція, недосконала правова база, надмірна податкова система, військова агресія), так і зовнішніх проблем (системна фінансова криза, глобальна ринкова турбулентність тощо).

Незважаючи на це, в нашій державі зроблено акцент на інвестиційно-інноваційному напрямі розвитку, тому наукові знання і досвід та їх комерційне використання є фундаментом сталого економічного зростання [6]. Внаслідок постійного інвестування в розвиток наукових досліджень створюється безперервний потік інновацій, що в комплексі забезпечує приріст валового внутрішнього продукту. Завдяки впровадженню ефективних інновацій спостерігається прискорення темпів економічного піднесення, вони починають відігравати роль суспільних благ і з огляду на швидке поширення вбачається їх загальна користь для всієї економіки, а не лише для окремих галузей.

Нова модель економічного зростання, що ґрунтується на інноваційному типі розвитку, передбачає зміну самого поняття науково-тех-

нічного прогресу та науково-технічного розвитку. З'явилися нові пріоритети: інтелектуалізація виробничої діяльності, екологічність (зелена економіка), використання високих та природоохоронних технологій тощо. Ця модель потребує нової державної політики ефективного стимулювання інновацій, розвитку наукоємних та скорочення природоексплуатувальних галузей [1]. Тому розвиток галузі біоенергетики в нашій державі дає змогу комплексно розв'язувати цілий ряд енергетичних, економічних та екологічних проблем.

В умовах України розбудова системи біопаливного виробництва має здійснюватися на основі обов'язкової самоорганізації та послідовної самореалізації в інтересах особистості, суспільства та держави загалом, розпочинаючи з аграрного сектору економіки. За планомірного запровадження інноваційного розвитку у виробництві біологічних видів палива пріоритет має надаватися не кількості створених розробок, а тому, як ефективно вони задіяні та використані у вигляді наукоємної і високотехнологічної продукції. Традиційно основними напрямками інноваційної діяльності у виробництві біопалива будуть використання нових видів сировини, розробка та впровадження новітніх технологій і техніки, а також виявлення й розширення нових ринків збуту біологічних енергоносіїв та сировини. При цьому одним з пріоритетних завдань уряду має бути впровадження комплексу заходів державного регулювання, що повинні забезпечити формування стійкої до енергетичних потрясінь національної економіки.

Сучасна стратегія управління виробництвом біопалива має бути сфокусована на інтенсивному впровадженні інновацій, щоб досягти стрімкого зростання галузі біоенергетики при мінімально можливих витратах. При цьому найкраще реалізація інновацій здійснюватиметься в умовах максимального вияву конкуренції. Вхідження виробників до галузі біоенергетики відзначається низькими бар'єрами, що в подальшому зумовлюватиме на біопаливному ринку жорстку конкурентну боротьбу. Тому постійний процес нарощування інноваційної діяльності виступає об'єктивною компонентою виживання в ринкових умовах, оскільки конкуренція є головним генератором подальшого розвитку інновацій.

У сучасній економічній ситуації та подальшому розвитку економіки інноваційні процеси виступають базисом для виживання агропро-

мислових підприємств у ринкових умовах господарювання, поліпшення показників якості вироблених товарів, зростання рівня рентабельності та зниження цін на фоні загального їх підвищення. Планомірне розроблення і впровадження у виробничий процес нових видів продуктів (зокрема біологічного палива) в агропромисловому секторі економіки відіграватиме важливу роль у зростанні конкурентоспроможності галузі та ліквідації залежності підприємств від розбіжностей у тривалості життєвих циклів сільськогосподарської продукції, а також у нівелюванні нерегульованих наслідків ринкових економічних відносин. Щоб ефективно боротися з важкими наслідками фінансової нестабіль-

ності та переживати економічні кризи, потрібно запроваджувати в агропромисловому комплексі широку диверсифікованість та дотримуватись обраної ринкової стратегії виробництва.

Реалізація інноваційної стратегії сталого розвитку національної біоенергетики відбудеться лише в тому разі, якщо держава візьме на себе функції головного ініціатора запровадження інновацій та поширення наукових знань. У цьому процесі провідну роль слід відводити засобам масової інформації та просвітницькій роботі навчальних закладів, які б позиціонували та формували ставлення суспільства до біопалива як до особливо значущої індивідуальної та загальнодержавної цінності.

Висновки

Процес ефективного використання інновацій передбачає не лише прагнення до нових відкриттів, а й потребує постійного поглиблення відомостей про забезпеченість наявними ресурсами та повноту їх раціонального використання. Лише в умовах системного протікання інноваційного процесу та проведення систематизації новітніх розробок і досягнень в галузі біоенергетики можна здійснити розширення ресурсного потенціалу та стабілізувати становище на енергетичному ринку. Загальносвітові тенденції розвитку біопа-

ливного виробництва свідчать, що за створення сприятливих умов функціонування ця галузь може стати каталізатором піднесення економіки не лише окремих регіонів, а й держави загалом.

Потрібно розробити дієвий механізм формування конструктивного ставлення в економіці нашої країни до промислового виробництва та використання біологічних видів палива, розглядаючи їх як інноваційний продукт, що закладе підвалини формування ринкової конкуренції в енергетичній сфері.

Бібліографія

1. *Бажал Ю.М.* Актуальність ідей М.І. Туган-Барановського для теорії економічного розвитку/Ю.М. Бажал. — Режим доступу: <http://polite.com.ua/library>.
2. *Емельянович И.* Технологические уклады в мировой экономике/И. Емельянович//Наука и инновации. — 2007. — № 2. — С. 64–68.
3. *Ильяшенко С.Н.* Инновационное развитие субъектов хозяйственной деятельности/С.Н. Ильяшенко//Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. — Вип. 1. — Суми: Вид-во СумДУ, 2000. — С. 110–116.
4. *Калетнік Г.М.* Формування ринкової інфраструктури у біопаливному виробництві/Г.М. Калетнік//Економіка АПК. — 2008. — № 10. — С. 99–102.
5. *Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови/І.П. Макарєнко, Н.М. Копка, О.Г. Рогожин, В.І. Кузьменко.* — К.: Ін-т проблем нац. безпеки, 2007. — 520 с.
6. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів.* — Електронний ресурс. — Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920.
7. *Федулова Л.І.* Інноваційна економіка: підручник/Л.І. Федулова. — К.: Либідь, 2006. — 478 с.
8. *Шостак Л.* Енергозабезпечення України у міжнародних економічних відносинах/Л. Шостак, О. Дікарєв//Економіка України. — 2007. — № 11. — С. 81–88.
9. *Biofuels for transportation: global potential and implications for sustainable agriculture and energy in the 21st century*//Worldwatch institute in cooperation with GTZ and FNR. — 2006. — 386 p.
10. *Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC.* — Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>.

Надійшла 23.05.2014.